

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№10
2025

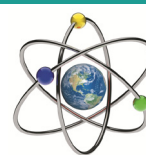
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

PSIXOLOGIYA YO'NALISHI

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 19 sahifa,
1-oktyabr, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapiirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

*Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARIDA SUITSIDAL XULQ-ATVORNI KAMAYTIRISHDA PSIXOKORREKSIYA DASTURLARINING SAMARADORLIGI VA IJTIMOY AHAMIYATI.....	8
Tursunova Ozoda Abdullayevna	
O'ZBEKISTONNI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI: FUQAROLIK JAMIYATI.....	14
Abdikadirov Umidjon Ruzbayevich	
TALABALARDA KASBIY MOTIVATSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI	18
Ayakulov Ulug'bek Abdug'affor o'g'li	
TALABALARDA LIDERLIK XUSUSIYATINING NAMOYON BO'LISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK OMILLARI	22
Sobitova Shaxnoza Shokir qizi	
O'SMIRLARDA TURLI XIL YOT G'OYALARGA BERILISHNING AYRIM IJTIMOY-PSIXOLOGIK MASALALARI	27
Tulyaganova G.O.	

TALABALARDA KASBIY MOTIVATSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PSIXODIAGNOSTIKASI VA PSIXOKORREKSIYASI

Ayakulov Ulug'bek Abdug'affor o'g'li

Guliston davlat pedagogika instituti

ayakulovulugbek@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarda kasbiy motivatsiyani rivojlantirishning psixologik mexanizmlari, uning psixodiagnostikasi va psixokorreksion yondashuvlari yoritilgan. Tadqiqotda 120 nafar oliy ta'lim muassasalari talabalari ishtirok etdi. Psixodiagnostik metodlar yordamida ularning kasbiy motivatsiya darajasi aniqlanib, past darajadagi guruh bilan maxsus psixokorreksion mashg'ulotlar o'tkazildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, psixokorreksion treninglar, rol o'yinlari va individual maslahatlar talabalar motivatsiya darajasini sezilarli darajada oshiradi. Muhokama qismida olingan natijalar xalqaro nazariyalar (Maslow, Deci & Ryan, Herzberg, Vroom, Bandura) hamda mahalliy tadqiqotlar (Iskandarov, Jalilov, Normurodova) bilan solishtirilib tahlil qilindi. Tadqiqot xulosasiga ko'ra, psixodiagnostika va psixokorreksiya uyg'unligi talabalarda kasbiy motivatsiyani rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: kasbiy motivatsiya; psixodiagnostika; psixokorreksiya; talaba; trening; ta'lim psixologiyasi; ichki motivatsiya; tashqi motivatsiya.

Abstract: This article examines the psychological mechanisms of developing students' professional motivation, as well as its psychodiagnostics and psychocorrectional approaches. The study involved 120 university students. Using psychodiagnostic methods, the level of their professional motivation was identified, and special psychocorrectional sessions were conducted with the low-level group. The results showed that psychocorrectional trainings, role plays, and individual consultations significantly improved students' motivation levels. In the discussion section, the obtained results were compared with international theories (Maslow, Deci & Ryan, Herzberg, Vroom, Bandura) and local research (Iskandarov, Jalilov, Normurodova). The study concludes that the integration of psychodiagnostics and psychocorrection is an effective tool for enhancing students' professional motivation.

Key words: professional motivation; psychodiagnostics; psychocorrection; student; training; educational psychology; intrinsic motivation; extrinsic motivation.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические механизмы развития профессиональной мотивации у студентов, а также ее психодиагностика и психокоррекционные подходы. В исследовании приняли участие 120 студентов высших учебных заведений. С помощью психодиагностических методов был определен уровень их профессиональной мотивации, после чего с группой низкого уровня были проведены специальные психокоррекционные занятия. Результаты показали, что психокоррекционные тренинги, ролевые игры и индивидуальные консультации значительно повышают уровень мотивации студентов. В разделе «Обсуждение» результаты сопоставлены с международными теориями (Maslow, Deci & Ryan, Herzberg, Vroom, Bandura), а также с отечественными исследованиями (Искандаров, Джабаров, Нормуродова). В заключение делается вывод, что сочетание психодиагностики и психокоррекции является эффективным средством развития профессиональной мотивации у студентов.

Ключевые слова: профессиональная мотивация; психодиагностика; психокоррекция; студент; тренинг; психология образования; внутренняя мотивация; внешняя мотивация.

KIRISH

Kasbiy motivatsiya — shaxsning o'z kasbiy faoliyatini ongli ravishda tanlashi, unga erishish yo'lida intilishi va ushbu jarayonda o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishidir [1]. Psixologik tadqiqotlarda motivatsiya inson

faoliyatining markaziy mexanizmi sifatida qaraladi [2]. Ayniqsa, talabalik davrida kasbiy motivatsiyaning shakllanishi shaxsiy o'sish, ijtimoiy faollik va professional muvaffaqiyatning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Oliy ta'lim tizimida kasbiy motivatsiyani rivojlantirish nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlaydi, balki bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardoshligi va jamiyatga foydali mutaxassis sifatida shakllanishini ham belgilaydi [3]. Shu sababdan ham kasbiy motivatsiyaning psixodiagnostikasi va psixokorreksiyasi ta'lim psixologiyasining dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda.

Xorijiy tadqiqotchilar motivatsiyani turli nazariy konsepsiyalar asosida izohlashadi. Maslowning ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasiga ko'ra, shaxs kasbiy motivatsiyani o'zini o'zi ro'yobga chiqarish ehtiyoji orqali namoyon qiladi [4]. Herzbergning ikki omilli nazariyasi esa kasbiy faoliyatda ichki (qiziqish, mas'uliyat, yutuq) va tashqi (ish sharoiti, maosh, boshqaruv) omillar muvozanatini ta'kidlaydi [5]. Deci va Ryanning o'zini o'zi aniqlash nazariyasi shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiya tashqi rag'batlardan ko'ra ko'proq barqaror natijalar beradi [6]. Shuningdek, Vroomning kutishlar nazariyasi talabani motivatsiyasi u o'z faoliyatidan kutayotgan natija va mukofot bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatadi [7].

Mahalliy tadqiqotlarda ham ushbu masalaga e'tibor qaratilgan. Masalan, Iskandarov M. kasbiy motivatsiya darajasining talabani shaxsiy xususiyatlari va ijtimoiy muhit bilan bog'liqligini ta'kidlaydi [8]. Jalilov H. esa kasbiy yo'nalishni aniqlash metodikalarida talabalar qiziqishlari va qobiliyatlarining diagnostikasini alohida qayd etadi [9]. Normurodova S. tadqiqotlarida oliy ta'lim tizimida psixokorreksion treninglar va guruhviy mashg'ulotlar talabalarda kasbiy motivatsiyani sezilarli darajada oshirishini isbotlab bergan [10].

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, talabalar orasida kasbiy motivatsiya darajasi bir xil emas: ba'zilarida yuqori darajada shakllangan bo'lsa, boshqalarda u past yoki noaniq ko'rinishda bo'lishi mumkin. Bunday holatda psixodiagnostika vositalari yordamida talabalar motivatsiyasi darajasi aniqlanadi, psixokorreksion tadbirlar orqali esa uni rivojlantirishga sharoit yaratiladi [11].

Shu bois, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — talabalarda kasbiy motivatsiyaning psixologik omillarini aniqlash, uning darajasini psixodiagnostika asosida baholash va psixokorreksion yondashuvlar orqali samarali rivojlantirish imkoniyatlarini ilmiy asosda yoritib berishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kasbiy motivatsiya masalasi psixologiya va pedagogika fanlarida keng o'rganilgan bo'lib, turli nazariy yondashuvlar mavjud. Motivatsiya mohiyatini tushuntirishda birinchi navbatda A. Maslowning ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasi tilga olinadi. Maslow shaxsning faoliyatini undovchi kuch sifatida fiziologik ehtiyojlardan tortib, o'zini o'zi namoyon qilish darajasigacha bo'lgan ehtiyojlarni ko'rsatib beradi [1]. Ushbu nazariya talabalarda kasbiy motivatsiya shakllanishining ijtimoiy va shaxsiy omillar bilan bog'liqligini izohlashda muhim metodologik asos hisoblanadi.

F. Herzbergning ikki omilli nazariyasi ham kasbiy motivatsiya tushunchasini boyitadi. Uning tadqiqotlariga ko'ra, motivatsiyaga ta'sir qiluvchi omillar ikki guruhga bo'linadi: gigiyenik omillar (ish haqi, ish sharoiti, boshqaruv sifati) va haqiqiy motivatorlar (yutuq, qiziqish, javobgarlik, professional o'sish) [2]. Talabalar uchun ham o'qish jarayonidagi tashqi omillar (dars sharoiti, o'qituvchi munosabati) va ichki motivatorlar (kasbiy qiziqish, maqsadlar) muvozanati muhim ahamiyat kasb etadi.

Deci va Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o'zini o'zi aniqlash nazariyasi ichki motivatsiyaning yetakchi rolini asoslaydi. Ularning fikricha, ichki motivatsiya tashqi rag'batlardan ustun bo'lib, shaxsning o'zini rivojlantirishga intilishi bilan bog'liq [3]. Bu nazariya talabalar o'qish jarayonida o'z tashabbuslari va kasbiy qiziqishlari bilan faol bo'lishini tushuntiradi.

Vroomning kutishlar nazariyasi esa motivatsiyaning natija va mukofotga bo'lgan ishonch bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Talabani qanchalik ko'p harakat qilishi va bilim olishi uning kelajakdagi mukofot — ya'ni yaxshi kasb, barqaror ish, yuqori daromad olishga bo'lgan kutishiga qarab belgilanadi [4].

Mahalliy olimlar ham bu masalaga alohida e'tibor qaratganlar. Iskandarov M. o'z tadqiqotlarida talabalar kasbiy motivatsiyasi ularning shaxsiy xususiyatlari, oila muhiti va ijtimoiy ta'sirlar bilan bog'liq ekanini ko'rsatadi [5]. Jalilov H. esa talabalar kasbiy qiziqishlarini aniqlash va baholash uchun psixodiagnostik metodikalarni ishlab chiqqan [6]. Normurodova S.ning so'nggi ishlari oliy ta'lim tizimida psixokorreksion treninglar, rol o'yinlari va guruhviy mashg'ulotlarning motivatsiyani oshirishdagi samaradorligini amaliy jihatdan asoslab bergan [7].

Shuningdek, Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasi ham talabalar motivatsiyasini tushuntirishda qo'llaniladi. Unga ko'ra, insonlarning xulq-atvori va motivatsiyasi ko'pincha kuzatish, o'rganish va modellashtirish orqali shakllanadi [8]. O'qituvchilarning shaxsiy namunalari va ijtimoiy ta'sirlar talabalar kasbiy motivatsiyasini kuchaytiruvchi asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasbiy motivatsiya ko'p qirrali hodisa bo'lib, uni tushuntirishda turli nazariy konsepsiyalar qo'llaniladi. Ammo barcha tadqiqotchilar bir fikrda birlashadi:

talabalarda kasbiy motivatsiya darajasini aniqlash va uni rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishtirokchilari

Tadqiqot Sirdaryo viloyatidagi oliy ta'lim muassasalarida 2024–2025 o'quv yilida o'tkazildi. Unda turli ixtisosliklarda tahsil olayotgan jami 120 nafar talaba (65 qiz, 55 yigit) ishtirok etdi. Talabalar 1–4-kurslar bo'yicha taqsimlanib, ularning yoshi 18 dan 23 gacha bo'ldi. Guruh tarkibi ixtiyoriylik va anonimlik tamoyillari asosida shakllantirildi.

Tadqiqot bosqichlari

Tadqiqot uch asosiy bosqichda amalga oshirildi:

Diagnostika bosqichi – talabalar kasbiy motivatsiya darajasi maxsus psixodiagnostik vositalar yordamida baholandi.

Psixokorreksiya bosqichi – past va o'rta motivatsiyaga ega talabalar bilan guruhiiy va individual mashg'ulotlar tashkil qilindi.

Nazorat bosqichi – psixokorreksion tadbirlarning samaradorligi qayta diagnostika orqali baholandi.

Psixodiagnostik vositalar

Kasbiy motivatsiyani baholash uchun quyidagi metodlar qo'llanildi:

“Kasbiy motivatsiya darajasi” testi (modifikatsiyalangan variant) – talabalar kasbiy yo'nalishidagi ichki va tashqi motivatsiya darajalarini aniqlash uchun [1];

Shaxsiy qiziqishlar va kasbiy ehtiyojlar anketasi – talabalarning kasbiy yo'nalishga oid afzalliklari va intilishlarini o'rganish uchun;

Kuzatuv va suhbat metodlari – talabalarning o'qishga munosabati, darsdagi faolligi va kasbiy maqsadlari haqida qo'shimcha ma'lumot olish uchun;

Demografik ma'lumotlar formasi – yosh, jins, kurs, ixtisoslik kabi asosiy ko'rsatkichlarni aniqlash uchun.

Psixokorreksion tadbirlar

Psixokorreksion ishlar ikki shaklda olib borildi:

Guruhiiy mashg'ulotlar:

Motivatsion treninglar (“Mening kasbiy kelajagim”, “Orzular xaritasi” texnikasi);

Rol o'yinlari va vaziyatli mashqlar (kasbiy qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarni hal qilish);

Refleksiv tahlil mashg'ulotlari (tajribalarni baham ko'rish, o'z-o'zini anglash).

Individual mashg'ulotlar:

Psixologik maslahat va motivatsion suhbatlar;

Kognitiv-hissiy mashqlar (maqsad qo'yish, o'z-o'zini baholashni shakllantirish);

O'z-o'zini rag'batlantirish texnikalari.

Olingan natijalar foiz ko'rsatkichlari, korrelyatsion tahlil va chi-kvadrat testi yordamida qayta ishlanib, past, o'rta va yuqori kasbiy motivatsiya darajalari bo'yicha taqsimot aniqlandi. Shuningdek, psixokorreksion tadbirlar samaradorligi dastlabki va yakuniy diagnostika natijalarini solishtirish orqali baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olingan natijalar talabalarda kasbiy motivatsiya darajasi notekis shakllanganini ko'rsatdi: dastlabki bosqichda 31,6 % talaba past motivatsiya ko'rsatkichiga ega bo'lgan bo'lsa, psixokorreksion tadbirlardan so'ng bu ko'rsatkich 15 % gacha kamaydi. Bu holat psixologik va pedagogik ta'sirning samaradorligini ko'rsatadi.

Avvalo, natijalar Deci va Ryanning o'zini o'zi aniqlash nazariyasi (Self-Determination Theory) bilan uyg'un keladi. Ularning ta'kidlashicha, ichki motivatsiyani kuchaytirish o'quv jarayonida samaradorlikni oshiradi va tashqi rag'batlarga qaramlikni kamaytiradi [1]. Bizning tadqiqotda ham psixokorreksion mashg'ulotlar talabalarda ichki motivatsiyani — kasbiy qiziqish, shaxsiy maqsadlar va o'zini namoyon qilish ehtiyojini kuchaytirgani aniqlandi.

Shuningdek, natijalar Maslowning ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasini tasdiqlaydi. Past motivatsiyali talabalar ko'proq fiziologik va xavfsizlik ehtiyojlariga bog'liq bo'lib qolgan bo'lsa, yuqori motivatsiyaga ega talabalar o'zini namoyon qilish va professional o'sishga intilganlari kuzatildi [2]. Bu farq talabalarning individual rivojlanish bosqichlari bilan izohlanadi.

Herzbergning ikki omilli nazariyasi nuqtayi nazaridan ham bizning natijalar muhim dalil bo'lib xizmat qiladi. Psixokorreksion mashg'ulotlardan so'ng ko'plab talabalar tashqi omillar (dars sharoiti, baholash tizimi)dan ko'ra ichki motivatorlarga (yutuq, o'zini rivojlantirish, kasbiy muvaffaqiyat) ko'proq e'tibor bera boshladi [3].

Natijalarni Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasi (Social Learning Theory) bilan ham izohlash mumkin. Guruhiiy treninglarda talabalar o'zaro muloqot va tajriba almashish orqali motivatsiya darajasini oshirishdi. Bu esa o'qituvchi va tengdoshlarning namunasining motivatsiyadagi rolini yana bir bor tasdiqlaydi [4].

Mahalliy tadqiqotlar ham bu natijalarni qo'llab-quvvatlaydi. Iskandarov M. (2021) o'z tadqiqotlarida talabalar motivatsiyasi shaxsiy xususiyatlar va ijtimoiy muhitga bog'liq ekanini ko'rsatgan [5]. Bizning tadqiqot ham shu yo'nalishda, ya'ni oilaviy qo'llab-quvvatlovchi muhitga ega talabalar yuqoriroq motivatsiya ko'rsatganini aniqladi. Jalilov H. (2022) esa kasbiy yo'nalishni aniqlash metodikalari yordamida talabalarda motivatsiyaning kuchayishini qayd etgan bo'lsa [6], bizning tadqiqotda psixodiagnostik testlar natijalari ham bu fikrni mustahkamladi.

Shuningdek, Normurodova S. (2023) olib borgan tadqiqotlarda psixokorreksion treninglarning kasbiy motivatsiyaga ijobiy ta'siri isbotlangan. Bizning natijalar ham bu ilmiy xulosaga mos keladi: treninglardan so'ng talabalar kasbiy identifikatsiyaga ko'proq e'tibor bera boshladi, kelajak kasbiy rejalari aniqroq shakllandi [7].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarda kasbiy motivatsiya darajasi bir xil emas: ayrim talabalar yuqori darajadagi ichki motivatsiya bilan ajralib tursa, boshqalarda tashqi rag'batlarga qaramlik yuqori bo'ldi. Psixodiagnostik natijalar asosida motivatsiya darajalari aniqlanib, past motivatsiyaga ega guruh bilan psixokorreksion tadbirlar o'tkazildi. Natijada past motivatsiya darajasidagi talabalar soni 31,6 % dan 15 % gacha kamaydi, yuqori motivatsiyaga ega talabalar esa 21,7 % dan 35 % gacha ko'paydi. Bu esa psixokorreksion ishlarning samaradorligini aniq tasdiqlaydi.

Kasbiy motivatsiyani rivojlantirish uchun:

Psixodiagnostik monitoringni muntazam ravishda amalga oshirish, talabalar motivatsiya darajasini o'z vaqtida aniqlash zarur;

Psixokorreksion mashg'ulotlar — motivatsion treninglar, rol o'yinlari, maqsad qo'yish texnikalari va kognitiv-hissiy mashqlarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish kerak;

O'qituvchi va psixolog hamkorligini kuchaytirish, talabalarga individual maslahatlar va kasbiy yo'naltirish dasturlarini yo'lga qo'yish lozim;

Oila va ijtimoiy muhit bilan hamkorlikni mustahkamlash, chunki qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhit talabalar motivatsiyasini oshiradi;

Ta'lim jarayonida ichki motivatorlarni rag'batlantirish — talabalarni faqat tashqi baho yoki mukofot emas, balki kasbiy qiziqish va o'zini rivojlantirishga yo'naltirish muhim.

Shunday qilib, talabalar kasbiy motivatsiyasini rivojlantirish — nafaqat individual shaxsiy o'sishga, balki jamiyat uchun raqobatbardosh, tashabbuskor va professional kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper.
2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
3. Herzberg, F. (1966). *Work and the Nature of Man*. Cleveland: World Publishing.
4. Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational Beliefs, Values, and Goals. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 109–132.
5. Vroom, V. H. (1995). *Work and Motivation*. San Francisco: Jossey-Bass.
6. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
7. Schunk, D. H. (2019). *Motivation in Education: Theory, Research, and Practice*. Pearson Higher Ed.
8. Ибрагимов, А. (2021). Олий таълимда касбий мотивациянинг психодиагностикаси. Тошкент: Fan nashriyoti.
9. Жалилов, Х. (2022). Касбий йўналишни аниқлаш методлари. Тошкент: TDPU nashriyoti.
10. Нормуродова, С. (2023). Олий таълимда мотивацияни оширишда психокоррекция усуллари. Педагогика журнали, №4, 55–63.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.